

УДК 316.752:303.446.2

К. О. Соколова

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АДЕКВАТНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЦІННІСНОГО ЗСУВУ В УРАЇНІ: ІНДЕКС ЛІБЕРАЛЬНОГО ПОСТМАТЕРІАЛІЗМУ

У статті автор розглядає питання застосовності та валідності інструменту вимірювання оцінки ціннісного зсуву Р. Інглегарта в Україні.

Ключові слова: ліберальні цінності, ліберальний постматеріалізм.

Вступ

Усі технологічні інновації останніх століть зумовили величезні зміни в усіх сферах життя людини. Процес глобалізації докорінно змінив уявлення про якість та стиль життя, технології та виробництво, виховання і освіту, економічно-правові відносини і т.д. Тому дедалі більшої актуальності набуває питання майбутнього розвитку людства загалом і нашої країни зокрема. Адже шляхи розвитку країн не є тотожними навіть за умов побудови демократії. Особливо це стосується країн, які утворилися після розпаду Радянського Союзу. Як зазначає М. Вахудова, попри спільне минуле ці держави мали різні вихідні позиції на момент виходу з Радянського Союзу і наразі прямують різними шляхами в питаннях державного устрою в континуумі «від консолідованих демократій до консолідованих авторитарних режимів»[1, с. 18].

Відповідно поглиблюється потреба в знанні, яке б дозволило сформулювати основні тенденції розвитку країн, установити подібність або розбіжності в розвитку різних країн, прогнозувати подальші соціальні наслідки процесу глобалізації. Серед відомих авторів множини концепцій розвитку можна назвати таких, як Ф. Фукуяма, Е. Тоффлер, М. Кастельс, Л. Туроу, Р. Інглегарт, Дж. Гелбрейт, І. Валерстайн, Дж. Нейсбіт та ін.[2].

Частково існуючі концепції розвитку піддаються перевірці завдяки міжнародним дослідженням, які набули значного поширення в другій половині ХХ ст. Однак проблема браку надійних універсальних інструментів дослідження цього процесу досі залишається невирішеною, що породжує численні дискусії в наукових колах щодо спільного та унікального в розвитку різних країн.

Мета даної статті полягає в розгляді однієї з концепцій розвитку людства (концепція ціннісного зсуву Р. Інглегарта) з точки зору її застосовності до українських

реалій. У межах статті будуть використані дані, отримані в межах серії міжнародних досліджень “Світове дослідження цінностей ¹” (далі по тексту СДЦ).

Концепція ціннісного зсуву

Концепція ціннісного зсуву Р. Інглегарта спирається на теорію модернізації. За теорією модернізації процес індустріалізації пов'язаний з конкретними соціально-політичними перетвореннями [3]. Тобто, економічні, культурні та політичні перетворення настільки взаємопов'язані одні з одними в своєму розвитку, що цей взаємозв'язок дозволяє прогнозувати характер їх взаємодії і впливу на суспільство. При цьому одні напрями такого розвитку виявляються більш імовірними, ніж інші. А коли конкретні суспільні процеси набирають темпів, то в довгостроковому плані виникає імовірність суттєвих за своїм значенням змін.

Концепція ціннісного зсуву була розроблена Р. Інглегартом в 1970-х рр., які характеризувалися подоланням негативних наслідків Другої світової війни; розвитком системи державної соціальної допомоги, зростанням рівня життя. За Р. Інглегартом, після Другої світової війни, спостерігаються фундаментальні за своїми наслідками зміни [4, с. 8–18]. Серед них основними є:

1. Технологічні інновації.
2. Зміни в професійній структурі.
3. Економічний розвиток. З часів Другої світової війни рівень доходів населення виріс, зменшився рівень економічної та фізичної небезпеки.
4. Експансія освіти. Зміни в рівні доходів та професійній структурі призвели до експансії вищої освіти. З одного боку, з'явилася можливість сплачувати за вищу

¹ Проект Світове дослідження цінностей (World Values Survey) було розпочато 1981 р. з метою дослідження та порівняння змін у ціннісних орієнтаціях в різних країнах світу. З того часу в межах проекту було проведено 5 хвиль досліджень спільно з проектом European Values Survey: перша хвиля (1981–1984 рр.) охоплено 22 країни; друга хвиля (1989–1993 рр.) охоплено 42 країни; третя хвиля (1994–1998 рр.) охоплено 52 країни; четверта хвиля (1999–2004 рр.) охоплено 67 країн; п'ята хвиля (2005–2008 рр.) охоплено 54 країни. З урахуванням п'яти хвиль масив даних проекту містить інформацію, отриману в 97 країнах, в яких було опитано понад 300 тис. респондентів. Метод опитування – інтерв'ю віч-на-віч. У даній статті будуть використані дані другої та п'ятої хвиль СДЦ, отримані в США, Німеччині, Польщі та Україні. США беруть участь у проекті з першої хвилі під керівництвом G. Gallup, A. Gallup, M. Larsen (The Gallup Organization) та Р. Інглегарта (University of Michigan): перша хвиля – 1982 р., N=2325, друга хвиля – 1990 р., N=1839, третя хвиля – 1995 р., N=1542, четверта хвиля – 2000 р., N=1200, п'ята хвиля – 2006 р., N=1710. Німеччина бере участь також з першої хвилі під керівництвом R. Koecher, E. Noelle-Neumann (Institut fuer Demoskopie) та Chris Welzel, H. Klingemann (FORSA): перша хвиля – 1981р., N=1305, друга хвиля – 1990 р., N=2101, третя хвиля – (1997р., N=1017, четверта хвиля – 1999 р., N=2026), п'ята хвиля – 2006 р., N=2064. Польща бере участь з другої хвилі під керівництвом R. Siemienska, A. Jasinska-Kania(Osrodek Badania Opinii Publicznej, CBOS – Public Opinion Research Centre): друга хвиля – 1989 р., N=938, третя хвиля – 1997р., N=1164, четверта хвиля – 1999 р., N=1095, п'ята хвиля – 2005 р., N=1000. В Україні дослідження проводиться з третьої хвилі під керівництвом О.М. Балакіревої., Н. Klingemann (Центр «Соціальний моніторинг») та М. Stoychev (ROMIR Monitoring; п'ята хвиля): третя хвиля – 1996 р., N=2811, четверта хвиля – 1999 р., N=1195, п'ята хвиля – 2006 р., N=1000. – Режим доступу : <http://www.worldvaluessurvey.org/statistics/index.html> або http://www.jdsurvey.net/jds/jdsurveyAnalysis.jsp?ES_COL=131&Idioma=I&SeccionCol=09&ESID=501

Для даної статті були використані об'єднані масиви інформації з даними серії міжнародних досліджень European Values Survey та World Values Survey - wvs1981_2008_v20090914.sav та xwvsevs_1981_2000_v20060423.sav. – Режим доступу : <http://www.worldvaluessurvey.org/>

освіту, а з іншого боку, така освіта стала необхідною через наявний попит на ринку праці. Вища освіта послаблює вплив сім'ї та робить людину більш незалежною та більш терпимою до різноманітних ідей.

5. Розвиток засобів масової комунікації. Засоби масової комунікації „стиснули” простір і зробили його загальнодоступним.

Отже покоління, яке народилося після Другої світової війни виросло в зовсім іншому світі, ніж їхні батьки та попередні покоління [4, с. 8–11]. Це покоління виросло у відносно безпечному середовищі „комунікаційно–збагаченого” суспільства. Численні фактори, про які йшлося вище, зробили життєвий досвід молодого покоління відмінним від досвіду їхніх батьків. Тому для молодшого покоління цінність фізичного виживання вже не стояла першою в ієрархії пріоритетів, натомість важливими стають зовсім інші цінності, а саме самовираження та саморозвиток, що супроводжується зміною орієнтацій в політичній, економічній та культурній сферах. Для виділення цих змін Р. Інглегарт запропонував виокремити в суспільстві дві групи – матеріалісти та постматеріалісти. Представники цих груп орієнтуються на різні цінності – матеріальні та постматеріальні. Зміна в кількісному співвідношенні матеріалістів та постматеріалістів на користь останніх являє собою ціннісний зсув від матеріальних до постматеріальних цінностей.

Матеріалісти в першу чергу відзначають важливість забезпечення економічного розвитку своєї країни, безпеки своєї родини та збереження матеріального добробуту. Надзвичайно важливими для них є завдання виживання: забезпечення фізичного існування людини, підтримка високих темпів економічного розвитку, дієздатних військових частин тощо. Постматеріалісти відзначають важливість забезпечення умов для самовираження та самовизначення людини як особистості, збереження свободи слова, захисту природного довкілля тощо. І матеріалісти і постматеріалісти присутні в усіх суспільствах, і ціннісний зсув може бути емпірично зафіксований через зміну пріоритетів від орієнтацій на матеріальні цінності до орієнтацій на постматеріальні цінності внаслідок різних причин економічного та політичного характерів.

Для пояснення причин ціннісного зсуву Р. Інглегартом були висунуті дві ключові гіпотези:

1. Гіпотеза дефіциту. Суть гіпотези полягає у відображенні соціально-економічного середовища життєдіяльності індивіда в його особистісних пріоритетах. Загальний дефіцит на рівні суспільства постає як першочергова потреба на індивідуальному рівні.

2. Гіпотеза соціалізації. Гіпотеза полягає в тому, що умови ранньої соціалізації впливають на встановлення базисних цінностей індивіда. У подальшому система базисних цінностей зазнає несуттєвих змін або навіть залишається незмінною.

Тобто постматеріальні цінності будуть поширюватися серед населення тим ширше, чим вищі економічні досягнення та більш тривалим є період економічного розквіту. І навпаки, чим довше триває період економічного спаду, тим більше зменшиться кількість людей, які орієнтуються на постматеріальні цінності.

Таким чином, розвиток людства розглядається Р. Інглегартом крізь призму пріоритетності постматеріальних цінностей. Серед останніх особливої уваги заслуговують ліберальні цінності, підтримка яких населенням країн, на думку дослідника, сприяє процесам демократизації.

Ліберальні цінності

Якщо за Р. Інглегартом розвиток людства розглядається як зростання можливостей особистості, саморозвиток та самореалізація, то демократизація є також складовою розвитку. Демократизація сприяє збільшенню індивідуальних можливостей через дотримання ліберальних прав. У разі збільшення індивідуальних можливостей відбуваються зміни в мотиваційній мобілізації, що призводить до більш завищених масових прагнень. Такі прагнення Р. Інглегарт пропонує називати ліберальними прагненнями (*liberty aspirations*), або ліберальним постматеріалізмом [3]. Також дослідником було висунуто припущення про те, що з підвищенням темпів економічної модернізації ліберальні прагнення стають більш поширеними; у межах демократичних режимів ліберальні прагнення діють подібним чином та сприяють становленню демократії [5, с. 97].

Для дослідження рівня орієнтацій на ліберальні постматеріальні цінності Р. Інглегартом та Х. Вельзелом на основі батареї з двох запитань було створено індекс ліберального постматеріалізму (далі по тексту ЛП). Індекс ЛП змінюється від 0 до 5, де 0 означає найнижчий рівень орієнтацій на ліберальні цінності, а 5 – найвищий рівень орієнтацій на ліберальні цінності. Основу для побудови цього індексу становить згадана вище батарея з двох запитань, кожне з яких повторюється двічі (див. дод., запитання v71 та v72²). А в кожному запитанні потрібно обрати найважливіші цілі для країни, які повинні бути досягнуті в першу чергу. Для побудови індексу постматеріального лібералізму використовують такі цілі:

1. Створення умов, щоб люди мали більше можливостей вирішувати, що повинно робитися у них на роботі, за місцем проживання тощо;
2. Надання народові можливості більше впливати на прийняття урядом важливих рішень;
3. Захист свободи слова.

Надалі значення, яких набуває індекс ліберального постматеріалізму, можуть бути інтерпретовані таким чином (див. табл. 1):

Таблиця 1

Інтерпретація значень індексу ЛП

Значення індексу	Інтерпретація	Кількість постматеріальних виборів
0	Відсутність орієнтацій на ліберальні цінності	Не здійснено жодного вибору ліберальних цінностей
1	Слабка орієнтація на ліберальні цінності	Зроблено один другий вибір ліберальних цінностей

² Формулювання питань взяті з п'ятої хвили СДЦ.

2	Помірна орієнтація на ліберальні цінності	Зроблено один перший або один
3	Помірно сильна орієнтація на ліберальні цінності	Зроблено один перший і один другий вибори
4	Сильна орієнтація на ліберальні цінності	Зроблено один перший і два других вибори
5	Абсолютна орієнтація на ліберальні цінності	Зроблено два перших і один другий вибори

Оскільки в різних існуючих дослідженнях в різні роки батарея питань Р. Ингегарта використовувалась або повністю, або частково, різними авторами використовують або сам індекс ЛП, або одну з його двох частин. Частина індексу побудовані на двох батареях питань. Перша частина (частина А) змінюється від 0 до 3, де 0 – найнижчий рівень орієнтацій на ліберальні цінності, а 3 – найвищий. Друга частина (частина Б) змінюється від 0 до 2, де 0 – найнижчий рівень орієнтацій на ліберальні цінності, а 2 – найвищий. За логікою побудови даного індексу між двома частинами має бути кореляція. Практикою чотирьох хвиль досліджень проекту СДЦ ця логіка підтверджується, хоча кореляція між цими двома частинами слабка і не перевищує 0,3 (див. табл. 2). Для аналізу і порівнянь даних України відібрано декілька країн – США, Німеччина, Польща. Вибір цих країн обумовлюється тим, що США та Німеччина належать до зрілих постіндустріальних країн, для яких ціннісний зсув має бути найбільш характерним. Польща – це країна, яка належала в минулому до колишнього соціалістичного табору, а порівняно нещодавно увійшла до складу ЄС і за рядом економічних, політичних перетворень може розглядатись як деяка проміжна ланка між західними демократіями Європи та Україною.

Таблиця 2

Рівень кореляцій між складовими частинами індексу ЛП³

Країна	Хвилі досліджень			
	1989–1993	1994–1999	1999–2004 ⁴	2005–2007
США	0,22	0,243	0,233	0,237
Німеччина	0,285	0,226	-	0,157
Польща	0,191	0,125	-	0,135
Україна	-	0,143	-	0,183

Всі кореляції є значущими на рівні 0,01.

Альфа Кронбаха для частин індексу не перевищує 0,3. Перевірка гіпотез про значущість відмінностей коефіцієнтів кореляції для України та США і Німеччини показала, що відмінності є значущими на рівні 1%, натомість відмінності між коефіцієнтами кореляції для України та Польщі не значущі в межах хвилі 1994–1999 рр. В межах хвилі 2005–2007 рр. відмінності між коефіцієнтами спостерігаються лише для Німеччини і США та Польщі і США.

³ Інформацію щодо часу проведення дослідження та розміру вибірки див. у виносці 1.

⁴ В межах даної хвилі неможливо обрахувати індекс ЛП для Німеччини, Польщі та України.

Розглянемо більш детально те, як упродовж часу, охопленого дослідженням, змінювався рівень орієнтацій на ліберальні цінності в інших країнах порівняно з Україною (див. табл. 3).

Таблиця 3

Рівень орієнтацій на ліберальні цінності за індексом ЛП⁵

Країна	Індекс ЛП, % до тих що відповіли	Хвили досліджень ⁶			
		1989–1993	1994–1999	1999–2004	2005–2007
США	Найнижчий рівень орієнтацій	8,9	5,9	5,3	15,6
	Найвищий рівень орієнтацій	9,5	12,9	11,5	6,7
Німеччина	Найнижчий рівень орієнтацій	7,5	3,8	–	5,1
	Найвищий рівень орієнтацій	13,7	16,8	–	7,5
Польща	Найнижчий рівень орієнтацій	15,2	18,4	–	9,7
	Найвищий рівень орієнтацій	2,4	2,3	–	3,3
Україна	Найнижчий рівень орієнтацій	–	29,1	–	22,3
	Найвищий рівень орієнтацій	–	0,9	–	1,5

Як видно з даної таблиці, не можна однозначно сказати, що від хвили до хвили впродовж останніх 30 років рівень орієнтацій на ліберальні цінності в межах одних і тих самих країн постійно зростає. Перевірка гіпотез для різних країн на значущість відмінностей відсотків тих, хто має найвищий рівень орієнтацій, це підтверджує, відмінності не є значущими. Але в порівнянні з такими країнами, як США та Німеччина, в Україні кількість тих, хто має найвищий рівень орієнтацій на ліберальні цінності, невелика.

Для подальшого розгляду адекватності застосування методики оцінки ціннісного зсуву варто розглянути додаткові припущення Р. Інглегарта щодо тих, хто має найвищий рівень орієнтацій на ліберальні цінності. За Р. Інглегартом, ліберали-постматеріалісти – це молоді люди, які мешкають у великих населених пунктах та мають високий рівень доходів. Це припущення було підтвержене, оскільки люди у віці від 15 до 29 років більше орієнтуються на ліберальні цінності, ніж старші люди (див. табл. 4).

⁵ Інформацію щодо часу проведення дослідження та розміру вибірки див. у виносці 1.

⁶ Дані обраховані лише в межах тих хвилі, де є можливість обрахувати індекс ЛП.

Таблиця 4

Рівень орієнтації на ліберальні цінності різних вікових груп⁷

Країна	Вікова група	Хвилі досліджень			
		1989–1993	1994–1999	1999–2004	2005–2007
США	15–29	2,48	2,89	2,88	1,93
	30–49	2,59	2,75	2,62	2,1
	50 і <	2,25	2,47	2,42	1,99
Німеччина	15–29	3,19	3,26	–	2,76
	30–49	2,81	3,21	–	2,75
	50 і <	2,2	2,44	–	2,45
Польща	15–29	2,18	2,05	–	2,46
	30–49	2,11	1,95	–	2,27
	50 і <	1,68	1,56	–	1,92
Україна	15–29	–	1,42	–	1,53
	30–49	–	1,32	–	1,68
	50 і <	–	1,17	–	1,31

Для Німеччини всі вікові групи відрізняються за рівнем орієнтацій, причому чим менший вік у групі, тим вище для неї значення індексу ЛП. Для Польщі і України, як і для США, відмінності спостерігаються здебільшого лише між молодшою (15–29 років) та старшою (більше 50 років) віковими групами.

Крім вікових відмінностей, присутні відмінності за індексом ЛП в залежності від місця проживання, хоча і не для всіх країн. Так, для США відмінностей у рівні орієнтації на ліберальні цінності між мешканцями різних за розміром населених пунктів не спостерігається впродовж різних хвиль, крім останньої 2005–2007 рр. А для Німеччини, Польщі та України відмінності в рівні орієнтацій на ліберальні цінності спостерігаються здебільшого між мешканцями населених пунктів розміром до 2 тис. та розміром від 500 тис. мешканців. Однак протягом хвилі 2005–2007 рр. в Німеччині та Польщі на відміну від України відмінностей у рівні орієнтацій на ліберальні цінності у мешканців різних за розміром населених пунктів не спостерігається (див.табл.5).

⁷ Інформацію щодо часу проведення дослідження та розміру вибірки див. у виносі 1.

Таблиця 5

Рівень орієнтації на ліберальні цінності в залежності від розміру населеного пункту⁸.

Країна	Розмір населеного пункту	Хвилі досліджень			
		1989–1993	1994–1999	1999–2004	2005–2007
США	> та 2 тис.	2,4	2,64	2,36	1,58
	2–10 тис.	2,25	2,63	2,79	2,14
	10–50 тис.	2,56	2,62	2,63	1,94
	50–500 тис.	2,43	2,77	2,56	2,05
	500 тис. та <	2,34	2,68	2,68	2,27
Німеччина	> та 2 тис.	2,33	2,64	–	2,72
	2–10 тис.	2,64	2,76	–	2,61
	10–50 тис.	2,70	2,90	–	2,67
	50–500 тис.	2,74	3,13	–	2,62
	500 тис. та <	2,67	3,34	–	2,54
Польща	> та 2 тис.	1,8	1,74	–	2,09
	2–10 тис.	1,91	1,95	–	2,10
	10–50 тис.	1,91	1,74	–	2,35
	50–500 тис.	2,19	1,87	–	2,19
	500 тис. та <	1,87	1,86	–	2,37
Україна ⁹	> та 2 тис.	–	1,07	–	–
	2–10 тис.	–	1,21	–	–
	10–50 тис.	–	1,22	–	–
	50–500 тис.	–	1,41	–	–
	500 тис. та <	–	1,46	–	–

Припущення про відмінності в рівні орієнтацій на ліберальні цінності залежно від рівня доходу також підтверджується. Так для США відмінність за рівнем орієнтації на ліберальні цінності спостерігається між групами з низьким та високим рівнем доходу, і лише впродовж перших двох хвиль. Для Німеччини, Польщі та України відмінності в рівні орієнтацій також є переважно між групами з низьким та високим рівнем доходів.

У підсумку можна відзначити, що припущення Р. Інглегарта щодо подібності рис носіїв ліберальних прагнень для різних країн з демократією підтверджується, хоча і наявні деякі винятки.

Відкритим залишається питання співвідношення рівня орієнтацій на ліберальні цінності та підтримкою процесу демократизації для України. На думку

⁸ Інформацію щодо часу проведення дослідження та розміру вибірки див. у виносці 1.

⁹ У хвилі досліджень 2005–2007 рр. Україна має специфічне кодування населених пунктів, тому дані не будуть приведені.

Р. Ингелгарта ліберальні прагнення казуально передують демократії, однак самі по собі не детерміновані попереднім досвідом демократії [5, с.106]. Р. Ингелгарт при обґрунтуванні цього твердження використовує дані агрегованого масиву, куди входять показники, отримані в ході здійснення проекту СДЦ, та дані, зібрані такими організаціями, як Freedom House та UNESCO. При цьому коефіцієнт кореляції між орієнтаціями на ліберальні цінності та показниками демократії Freedom House становить $r = 0,629$.

Проте, якщо використовувати лише дані СДЦ, можна помітити дуже слабкі кореляції між індексом ЛП та іншими показниками ставлення до демократії, які були використані у хвилях 1994–1999 рр. та 1999–2004 рр. (див. табл. 6).

Таблиця 6

Коефіцієнти кореляцій для індексу ЛП та показниками ставлення до демократії¹⁰

Країна	Ступінь згоди з твердженнями	Хвилі досліджень	
		1994–1999	1999–2004
США	Якщо оцінювати в цілому, скажіть, наскільки Ви задоволені тим, як розвивається демократія в нашій країні	–	0,086*
	При демократичних системах економіка розвивається погано	0,058**	–0,017
	Демократичні системи не дуже гарні для підтримки порядку	0,008	0
	Можливо, при демократичній системі існують проблеми, але вона краще, ніж будь-яка інша форма правління.	0,017	0,001
Німеччина	Якщо оцінювати в цілому, скажіть, наскільки Ви задоволені тим, як розвивається демократія в нашій країні	–0,036	–
	При демократичних системах економіка розвивається погано	0,167**	–
	Демократичні системи не дуже гарні для підтримки порядку	0,251**	–
	Можливо, при демократичній системі існують проблеми, але вона краще, ніж будь-яка інша форма правління.	–0,112**	–
Польща	Якщо оцінювати в цілому, скажіть, наскільки Ви задоволені тим, як розвивається демократія в нашій країні	–	–
	При демократичних системах економіка розвивається погано	–0,036	–
	Демократичні системи не дуже гарні для підтримки порядку	–0,02	–
	Можливо, при демократичній системі існують проблеми, але вона краще, ніж будь-яка інша форма правління	0,03	–
Україна	Якщо оцінювати в цілому, скажіть, наскільки Ви задоволені тим, як розвивається демократія в нашій країні	–0,044*	–
	При демократичних системах економіка розвивається погано	0,065**	–
	Демократичні системи не дуже гарні для підтримки порядку	0,067**	–
	Можливо, при демократичній системі існують проблеми, але вона краще, ніж будь-яка інша форма правління	–0,037	–

* Кореляція є значущою рівні 0,01.

** Кореляція є значущою на рівні 0,05.

¹⁰ Інформацію щодо часу проведення дослідження та розміру вибірки див. у виносці 1.

А з іншого боку, теза про те, що ліберальні прагнення не детерміновані попереднім досвідом демократизації, підтверджується, оскільки здебільшого коефіцієнт статистично не значущий або рівень кореляції дуже слабкий.

Висновок

У підсумку можна сказати, що методика оцінки ціннісного зсуву цілком обґрунтовано використовується в сучасних дослідженнях загалом і в Україні зокрема. Даний висновок спирається на значущі кореляції складових частин індексу ЛПІ та перевірку основних припущень Р. Інглегарта щодо кількості та специфіки груп матеріалістів та постматеріалістів, які виділяються вищеописаною методикою. Ліберали як постматеріалісти – це переважно молоді люди з високим рівнем доходу та мешканці великих міст. Отже, інструмент вимірювання ціннісного зсуву, запропонований Р. Інглегартом, є адекватним та може бути застосований для досліджень в Україні, оскільки дає схожі результати з тими даними, які отримані в інших країнах.

1. *Вахудова А. М.* Нерозділена Європа: демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму / Анна Мілада Вахудова ; пер. з англ. Т. Цимбала. – К. : Видавн. дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. – 397 с.
2. *Мартен Д.* Метаморфози світу : Соціологія глобалізації / Домінік Мартен, Жан Люк Мерцем, Філіп П'єр ; пер. з фр. Є. Марічева. – К. : Видавн. дім “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 302 с.
3. *Welzel Christian.* Liberalism, Postmaterialism, and the Growth of Freedom: The Human Development Perspective / Christian Welzel, Ronald Inglehart. // *International Review of Sociology.* – 2005. – V. 15. – № 1. – С. 81–108.
4. *Inglehart. Ronald.* The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles in Advanced Industrial Society / Ronald Inglehart. – Princeton, N.J., 1977. – С. 496.
5. *Вельцель Х.* Человеческое развитие и “взрыв” демократии : вариации изменений режимов среди 60 обществ / Х. Вельцель, Р. Инглехарт // *Социология : теория, методы, маркетинг.* – 2008. – № 1. – С. 85–118.

Додаток

Запитання з анкети дослідження СДЦ в Україні 2006 р.

V69. Люди іноді говорять про цілі, які країна має ставити перед собою на наступні 10 років. На цій картці перелічені деякі завдання, які країна висуває на перший план. Скажіть, яке з них, на Ваш погляд, є найпріоритетнішим? (ОДНУ ВІДПОВІДЬ У ПЕРШОМУ СТОВПЧИКУ)

V70. А що з наведеного наступне за важливістю? (ВІДМІТЬТЕ ЛИШЕ ОДНУ ВІДПОВІДЬ У ДРУГОМУ СТОВПЧИКУ ВИБІР У ДРУГОМУ СТОВПЧИКУ НЕ МОЖЕ ЗБІГАТИСЯ З ВІДПОВІДДЮ В ПЕРШОМУ СТОВПЧИКУ)

	V69.Перший вибір	V70.Другий вибір
1. Високий рівень економічного розвитку	1	1
2. Забезпечення надійної обороноздатності країни	2	2
3. Створення умов, щоб люди мали більше можливостей вирішувати, що повинно робитися у них на роботі, за місцем проживання тощо	3	3
4. Намагатися зробити наші міста і села гарнішими	4	4

V71. Скажіть, що з цієї картки для Вас найбільш важливе? (ВІДМІТЬТЕ ЛИШЕ ОДНУ ВІДПОВІДЬ У ПЕРШОМУ СТОВПЧИКУ)

V72. А що з наведеного наступне за важливістю? (ВІДМІТЬТЕ ЛИШЕ ОДНУ ВІДПОВІДЬ У ДРУГОМУ СТОВПЧИКУ. ВИБІР У ДРУГОМУ СТОВПЧИКУ НЕ МОЖЕ ЗБІГАТИСЯ З ВІДПОВІДДЮ В ПЕРШОМУ СТОВПЧИКУ)

	V71.Перший вибір	V72.Другий вибір
1. Підтримувати порядок у країні	1	1
2. Надання народіві можливості більше впливати на прийняття урядом важливих рішень	2	2
3. Боротьба із зростанням цін	3	3
4. Захист свободи слова	4	4

Отримано: 15.04.10

К.О. Соколова

АДЕКВАТНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДИКИ ОЦЕНКИ ЦЕННОСТНОГО СДВИГА В УКРАИНЕ: ИНДЕКС ЛИБЕРАЛЬНОГО ПОСТМАТЕРИАЛИЗМА

В статье автор рассматривает вопрос применимости и валидности инструмента измерения оценки ценностного сдвига Р. Инглехарта в Украине.

Ключевые слова: либеральные ценности, либеральный постматериализм.

K.O. Sokolova

ADEQUACY OF APPLICATION OF EVALUATION METHODS OF VALUE SHIFT IN UKRAINE: INDEX OF LIBERAL POSTMATERIALISM

In this article the author considers the applicability and validity of evaluation instruments of value shift in the methodic of R. Inglehart in Ukraine .

Keywords: liberal values, liberal postmaterialism.